

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ CÔNG TÁC QUẢN LÝ DI TÍCH LỊCH SỬ - VĂN HOÁ ĐỀN PHÚ XÁ, QUẬN HẢI AN, THÀNH PHỐ HẢI PHÒNG

LE THỊ LOAN

Email: leloan.haian@gmail.com

Văn phòng Quận uỷ Hải An, Hải Phòng

SOME SOLUTIONS TO IMPROVE THE MANAGEMENT EFFICIENCY OF PHU XA TEMPLE - THE HISTORICAL AND CULTURAL RELIC OF HAI AN DISTRICT, HAI PHONG CITY

TÓM TẮT ↔ ABSTRACT

Di tích đền Phú Xá thuộc phường Đông Hải 1, quận Hải An, thành phố Hải Phòng, là một trong “Tứ linh từ” của huyện cổ An Dương và là một trong 3 “linh từ” của quận Hải An nay.

Trong cuộc kháng chiến chống quân Mông Nguyên lần 3 năm 1288 Trần Hưng Đạo cùng các vị tướng lĩnh đã tới vùng đất Phú Xá chỉ huy trận đánh, thiết lập nhiều kho lương thực, đồng thời diễn ra cuộc khao thưởng quân sĩ có công trước khi kéo về căn cứ Vạn Kiếp. Đền tọa lạc trên khu đất rộng, cao, trông về phía cửa biển - nơi đã từng diễn ra các trận thủy chiến đi vào sử sách với chiến thắng Bạch Đằng năm 1288, chấm dứt vĩnh viễn dã tâm xâm lược nước ta của đế chế Mông - Nguyên. Để tưởng nhớ công lao của Trần Hưng Đạo, nhân dân Phú Xá lập đền thờ ông ngay ở địa phương mình và phối thờ bà Bùi Thị Từ Nhiên - nữ tướng quân lương người địa phương có công giúp Trần Hưng Đạo huy động dân làng góp nhiều thóc gạo cho quân dân nhà Trần đánh giặc.

Từ khóa: Di tích, di tích đền Phú Xá, Trần Hưng Đạo, lịch sử văn hóa, Hải An

The relic of Phu Xa temple in Dong Hai 1 ward, Hai An district, Hai Phong city, is one of the “four sacred temples” in the old An Duong district and one of the “three sacred temples” of Hai An district today. During the 3rd resistance war against the Mongol aggressors in 1288, Tran Hung Dao and his generals went to Phu Xa to command the battle, set up many food warehouses. It was also the place where he held ceremonies to reward his soldiers for their merits before pulling back to Van Kiep base. The temple is located on a large, high land, looking over the mouth of the Bach Dang sea - where the naval battles went down in history with the Bach Dang victory in 1288, ending the Mongol imperial ambition to invade Vietnam forever. To commemorate Tran Hung Dao's merits, the people of Phu Xa built a temple to worship him in their locality and jointly worshiped Mrs. Bui Thi Tu Nhen - a local female general who supported Tran Hung Dao in mobilizing the villagers to contribute rice for the army and people of the Tran Dynasty to fight the enemy.

Keywords: Relics, relics of Phu Xa temple, Tran Hung Dao, cultural history, Hai An

Di tích đền Phú Xá là di tích lịch sử văn hoá cấp Quốc gia, tuy nhiên, trong những năm qua, hoạt động quản lý di tích lịch sử văn hóa đền Phú Xá còn chưa thực sự hiệu quả. Vì vậy, vấn đề cấp thiết đặt ra cho công tác quản lý di tích đền Phú Xá hiện nay là phải vừa quản lý, bảo vệ vừa khai thác và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của di tích một cách bền vững đồng thời thúc đẩy phát triển du lịch và kinh tế xã hội, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần cho cộng đồng dân cư.

1. Về di tích đền Phú Xá

Đền Phú Xá là công trình kiến trúc bê thế. Đền được

xây dựng từ lâu và được trùng tu vào thời Tự Đức (1848-1883), lúc đầu là một ngôi đền nhỏ bằng tranh tre, trải qua nhiều lần tu bổ, tôn tạo đền Phú Xá ngày nay đã trở thành một công trình kiến trúc bê thế, quay hướng Đông Bắc. Đền được kết cấu theo kiểu nội công, ngoại quốc. Các đường nét trang trí kiến trúc, chạm khắc, đắp vẽ mang phong cách nghệ thuật thời Nguyễn cuối thế kỷ 19, đầu thế kỷ 20. Toàn bộ kiến trúc ngôi đền với bộ mái đao cong lợp ngói mũi hài của kiến trúc cổ Việt Nam. Trên hệ thống mái nóc đền được trang trí đắp vẽ các đề tài như lưỡng long châu mặt trời, kim, nghệ, các đầu đao mái cong vút tạo

dáng rồng châu cùng các di vật quý bên trong tòa tiền bái 5 gian.

Không chỉ có bề dày về lịch sử, về kiến trúc mà còn thể hiện giá trị văn hoá với đối tượng được thờ cúng, niềm tin của người dân đối với đấng thần, thánh. Trần Hưng Đạo trở thành vị thánh phù trợ cho sự nghiệp chống giặc ngoại xâm, bảo vệ đất nước và giúp dân diệt trừ tà ma, chữa bệnh. Dân gian có câu: “Tháng Tám giỗ Cha, tháng Ba giỗ Mẹ” - Cha ở đây chính là Trần Hưng Đạo (ông mất ngày 20/8 âm lịch), là nhân vật thiêng liêng đã đi vào đời sống tín ngưỡng tâm linh của người dân đất Việt nhiều thế kỷ nay. Với công lao của Trần Hưng Đạo trong trận Bạch Đằng năm 1288, ông được các triều đại ban sắc phong thần và được Nhân dân lập đền thờ cúng ở nhiều nơi trong cả nước, trong đó có di tích đền Phú Xá, phường Đông Hải 1, quận Hải An. Trong đó, sắc phong lớn nhất mà người dân Việt Nam trong suốt những thế kỷ qua đã phong tặng là Đức Thánh Trần, là “CHA”.

Đền Phú Xá được xếp hạng di tích lịch sử - văn hoá cấp quốc gia năm 1988, là những chứng tích vật chất và tinh thần phản ánh sâu sắc nhất về đặc trưng văn hóa, về cội nguồn và truyền thống đấu tranh dựng nước, giữ nước dân tộc Việt Nam. Hàng năm cứ đến ngày 20/8, 05/3 âm lịch Nhân dân phường Đông Hải 1 lại tung từng tổ chức lễ hội, mùa trồng, mùa cờ diễn lại khí thế của quân dân nhà Trần và trận Bạch Đằng năm 1288 ngay tại sân đền Phú Xá. Các hoạt động lễ hội được tổ chức tại đền Phú Xá đã thu hút đông đảo Nhân dân tham dự và tham gia giao lưu sinh hoạt văn hóa, tìm hiểu truyền thống dân tộc tạo nên tính cố kết cộng đồng dân tộc và tình yêu quê hương đất nước của chính những người dân sinh sống trên mảnh đất Hải An và Phú Xá.

2. Thực trạng công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa đền Phú Xá

Trong những năm qua, bám sát các văn bản chỉ đạo của trung ương, thành phố Hải Phòng, được sự quan tâm, lãnh đạo, chỉ đạo của chính quyền các cấp, sự phối hợp chặt chẽ của các cơ quan, ban ngành, đoàn thể, sự đồng tình và hưởng ứng tích cực các tầng lớp nhân dân trên địa bàn phường, công tác quản lý, bảo tồn và phát huy các giá trị di tích đền Phú Xá đã đạt được những kết quả quan trọng. Di tích đền Phú Xá được bảo tồn, giữ gìn, phát huy các giá trị vật chất và tinh thần phục vụ đời sống văn hoá, tinh thần Nhân dân, giáo dục truyền thống yêu nước tới thế hệ trẻ tương lai; góp phần bảo lưu, gìn giữ bền vững các giá trị công trình kiến trúc cho các thế hệ tương lai.

Bên cạnh những điểm đã đạt được, công tác quản lý di tích đền Phú Xá cũng có những điểm hạn chế, tồn tại cần phải khắc phục như: Bộ máy quản lý di tích chưa tương xứng và đảm bảo đáp ứng về trình độ quản lý đối với di tích cấp quốc gia, thiếu chuyên

môn, nghiệp vụ. Công tác quy hoạch hạ tầng giao thông, cơ sở vật chất, hoạt động dịch vụ thiếu đồng bộ; chưa xây dựng hoạch, kế hoạch tu bổ, tôn tạo di tích mà chỉ mang yếu tố tự phát dựa trên tình hình thực tế di tích để trùng tu, tôn tạo từng hạng mục. Môi trường văn hóa còn tồn tại tình trạng thiếu lành mạnh. Các hoạt động nghiên cứu khoa học còn rất hạn chế. Công tác kiểm tra được thực hiện nhưng còn chưa được thường xuyên, liên tục, đôi lúc còn buông lỏng. Việc tổ chức tuyên truyền, quảng bá giá trị di tích và hướng dẫn văn bản pháp luật về di sản văn hoá chưa thường xuyên và chưa có kế hoạch...

Vì vậy, để khắc phục và giải quyết những tồn tại trên tác giả xin đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả công tác quản lý nhà nước đối với di tích có giá trị lịch sử - văn hóa đền Phú Xá.

3. Giải pháp nâng cao hiệu quả công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa đền Phú Xá

Hoàn thiện cơ chế chính sách, chỉ đạo điều hành: Để di tích được khai thác và phát huy tốt giá trị cần có sự phối hợp đồng bộ giữa các cấp, các ngành từ thành phố đến địa phương theo chức năng, nhiệm vụ của từng cơ quan, đơn vị từ đó xây dựng những cơ chế, chính sách, pháp luật phù hợp với điều kiện thực tế quản lý di tích. Tiếp tục tổ chức triển khai, thực hiện hiệu quả, vận dụng linh hoạt các chính sách pháp luật về bảo vệ và phát huy di sản văn hoá như Luật Di sản văn hóa và các văn bản hướng dẫn thi hành. Thực hiện tốt các quy định, quy chế quản lý di tích do địa phương ban hành. Có cơ chế phối hợp đồng bộ hiệu quả giữa các cấp, các ngành, đơn vị từ thành phố, quận, phường và Nhân dân trong quản lý, phát huy giá trị di tích theo chức năng, nhiệm vụ cụ thể của từng đơn vị. Ban hành các quy định phân cấp, phân quyền và đề cao vai trò, trách nhiệm của chính quyền địa phương trong việc thực hiện quản lý di tích. Tăng cường sự phối hợp liên ngành giữa các cơ quan quản lý Nhà nước.

Đẩy mạnh các hoạt động tuyên truyền, quảng bá: nhằm nâng cao ý thức của người dân về quyền và nghĩa vụ đối với các di sản văn hóa bằng nhiều hình thức; phát huy vai trò của nhân dân trong việc bảo vệ di sản văn hóa. Xây dựng cơ chế hợp tác, chung tay giữa cộng đồng, doanh nghiệp và chính quyền trong quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa, trong đó chú ý giải quyết hài hòa các mối quan hệ giữa trách nhiệm và lợi ích của cộng đồng cư dân trong bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa.

Hoàn thiện bộ máy quản lý: Để bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hoá việc hoàn thiện cơ cấu tổ chức đội ngũ cán bộ làm công tác quản lý di tích có năng lực, trình độ chuyên môn. Do vậy, cần xây dựng chương trình đào tạo, đào tạo lại, bồi dưỡng đội ngũ

CULTURE

cán bộ làm công tác quản lý di sản văn hoá tại địa phương các kiến thức, kỹ năng quản lý di sản, kiến thức về trùng tu, tu bổ di tích, các kiến thức về bảo tàng học, lý luận và kỹ thuật bảo tồn, tôn tạo di tích, kiến thức chuyên môn về quản lý di sản...

Nâng cao năng lực, vai trò của cộng đồng dân cư tham gia quản lý di tích: Cộng đồng dân cư chính là chủ thể của di tích, lễ hội tham gia trực tiếp vào các hoạt động văn hóa tín ngưỡng và sáng tạo ra các giá trị văn hóa. Có cơ chế và tạo điều kiện cho người dân đặc biệt là những người đang sinh sống xung quanh khu vực di tích tham gia và có điều kiện tham gia quản lý, bảo vệ di tích, giám sát hoạt động quản lý, phát huy giá trị di tích cũng như tham gia kiến nghị, phản ánh các vấn đề liên quan đến công tác tu bổ, tôn tạo di tích. Xác định kế hoạch tuyên truyền cụ thể hàng năm để nâng cao nhận thức của người dân, đặc biệt người dân sinh sống gần di tích, hình thành ý thức, thái độ trân trọng đối với các di tích từ đó hình thành các cách ứng xử tích cực, phù hợp.

Xây dựng kế hoạch bảo vệ, tu bổ, tôn tạo di tích: UBND thành phố cần xây dựng quy hoạch bảo quản, tu bổ, phục hồi hệ thống di tích cho toàn bộ di tích trên địa bàn thành phố. Việc quy hoạch nhằm nâng cao hiệu quả quản lý cũng như làm giảm thiểu những bất cập hiện nay đối với các di tích trước những tác động của con người cũng như môi trường thiên nhiên. Thực hiện việc khoanh vùng, cấm mốc giới cho việc bảo vệ di tích lịch sử văn hoá, đặc biệt là các di tích đã xếp hạng theo quy định. Đẩy mạnh công tác nghiên cứu, tư liệu hoá các giá trị di tích; xác định lại mốc giới di tích theo khoanh vùng khu vực bảo vệ di tích trên hồ sơ xếp hạng di tích trả lại không gian cho di tích để đảm bảo các hoạt động văn hoá lễ hội tại di tích.

Đẩy mạnh quản lý dịch vụ và xã hội hóa tại di tích: Xây dựng quy hoạch, bố trí, sắp xếp vị trí khu vực hàng quán và dịch vụ hợp lý ra khu vực phía ngoài khuôn viên khu vực bảo vệ di tích di tích, tránh làm ảnh hưởng đến không gian linh thiêng và an ninh, an toàn, cảnh quan môi trường di tích. Tăng cường lực lượng quản lý, giám sát chặt chẽ khắc phục tình trạng bán hàng rong, tổ chức trò vui chơi có thưởng mang tính chất cờ bạc trong khu vực tổ chức lễ hội. Xây dựng kế hoạch khai thác và sử dụng có hiệu quả nguồn hỗ trợ của các tổ chức, doanh nghiệp, các cá nhân trong và ngoài quận trong việc bảo vệ di tích, ngăn chặn mọi hành vi lấn chiếm, xâm phạm di tích; xã hội hóa trong việc phát huy giá trị di tích, tổ chức lễ hội, phát triển loại hình du lịch gắn với di tích...

Nâng cao công tác quản lý, tổ chức các hoạt động tín ngưỡng, lễ hội tại di tích: khi tổ chức phải tính đến việc cân bằng giữa phần lễ và phần hội, nội dung,

chương trình lễ hội cần phải được nghiên cứu, bổ sung, điều chỉnh, hoàn thiện hơn đảm tiếp thu có chọn lọc các yếu tố văn hoá mới nhằm đáp ứng nhu cầu phát triển của lễ hội, đồng thời tái hiện được không khí lễ hội cổ truyền xưa để người tham gia như được hòa mình vào trong không gian lễ hội của dân tộc, cảm nhận được cái hay, cái đẹp của văn hóa truyền thống cha ông, từ đó nâng cao ý thức bảo tồn di sản văn hóa. Nghiên cứu khôi phục lại các trò chơi dân gian, trò diễn có nhiều giá trị văn hóa trong lễ hội vừa góp phần bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống, vừa làm không khí lễ hội thêm náo nhiệt, thu hút được sự quan tâm của đông đảo quần chúng Nhân dân. Hoạt động văn hoá, lễ hội chỉ thành công và hiệu quả khi diễn ra đảm bảo an ninh, an toàn và lành mạnh. Do đó cần tăng cường quản lý các hoạt động dịch vụ trong lễ hội; vệ sinh an toàn thực phẩm; đảm bảo công tác an ninh, trật tự, phòng chống cháy nổ; tăng cường công tác thanh tra, kiểm tra, giám sát, xử lý vi phạm,...

Công tác kiểm tra, giám sát là hoạt động hết sức quan trọng đảm bảo cho việc chấp hành và thực hiện pháp luật về di sản văn hoá được thực hiện. Việc thanh tra, kiểm tra các hoạt động quản lý di tích cần phải tiến hành một cách khoa học, xây dựng thành kế hoạch kiểm tra định kỳ và đột xuất. Qua đó sẽ thấy được những mặt làm được cũng như những mặt hạn chế trong công tác quản lý, đưa ra những giải pháp khắc phục kịp thời. Đối với ban quản lý di tích địa phương cần nâng cao vai trò của các bên tham gia, trong đó chú ý tới vai trò tự quản của cộng đồng và phát huy vai trò giám sát của cộng đồng đối với công tác quản lý và phát huy giá trị di tích.

Thay lời kết

Trên cơ sở bám sát các chủ trương, chính sách của Đảng, Nhà nước về quản lý di sản văn hóa, những kết quả đã đạt được, những nội dung cần khắc phục, tác giả đã trình bày một số giải pháp quản lý đối di tích đền Phú Xá từ đó nhằm nâng cao hiệu quả trong công tác quản lý và bảo vệ và phát huy giá trị di tích trong thời gian tới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chi Hội Khoa học lịch sử quận Hải An (2010), *Hải An xưa và nay (tập 1)*, Hà Nội.
2. Hội Khoa học lịch sử Hải Phòng (2006), *Đất và người Đông Hải*, Nxb Hải Phòng, tr. 25.
3. Trịnh Minh Hiền (chủ biên), Trần phương, Mạnh Hà (1993), *Hải Phòng - di tích lịch sử văn hóa*, Nxb Hải Phòng, Hải Phòng.
4. *Sở Văn hóa Thông tin, Bảo tàng Hải Phòng (1988), Hồ sơ di tích Đền Phú Xá, xã Đông Hải, huyện An Hải, thành phố Hải Phòng, bản viết tay, Hải Phòng.*